

FURIA

OVER FEMINISME
EN ANTIRACISME

Of die hoofdoek dan geen teken van onderdrukking is? Of moslima's niet schromelijk in de steek gelaten worden door organisaties die de keuzevrijheid van vrouwen verdedigen? Alsof de islam en vrouwenemancipatie te verzoenen vallen. Goed gek, zo'n would be feministes. En Furia voorop!

In 2006 zag het VOK – nu Furia – hoe politici en opiniemakers zich plots met het feminisme bezighielden. Hun standpunten kwamen neer op: “echte emancipatie is seculier, godsdienst past daar niet in”. Wie een ander soort bevrijdingsproces voorstond, dwaalde. De overtuiging dat de islam de gelijkheid van mannen en vrouwen in België bedreigde, werd bon ton. VOK/Furia antwoordde in *Een feministische visie op multiculturaliteit* met een pleidooi voor een meerstemmig feminisme, opgebouwd rond kernwoorden als solidariteit, gelijkheid, autonomie en respect. Er is meer dan één feminisme.

De wereld draait voort, het debat woedt verder. Vandaag voeren seculiere en moslimfeministes (nog steeds) samen actie tegen hoofddoek- en boerkiniverboden. Vrouwen en mannen van kleur stellen (nog altijd) het latente racisme in onze samenleving aan de kaak. De weerstand tegen hun aanklacht blijft groot, de luisterbereidheid gering. Toch moeten we blijven praten, ook als we van mening verschillen. Net daarom: een nieuwe brochure. Met Furia's kijk op feminisme en antiracisme anno 2019.

VOOR EEN SOLIDAIR FEMINISME VOOR IEDEREEN

Feminisme is 'in', ook in Vlaanderen. Een veelheid aan boeken, debatten, manifestaties en protestacties getuigt hiervan, beroemdheden outen zich als feminist... Dat is op zich goed nieuws, maar al te vaak houden die initiatieven vrouwen een westerse norm voor, als het hoogste goed.

Furia laat een andere stem klinken en blijft pleiten voor een solidair feminisme met vele gezichten, stemmen en eisen. Voor een brede feministische beweging die inspeelt op concrete kwesties, zoals ongelijkheid op basis van gender, etniciteit, sociaaleconomische klasse, seksuele oriëntatie, leeftijd, genderidentiteit, handicap enzovoort. Voor een beweging die zowel oog heeft voor de uiteenlopende belangen van vrouwen als voor de bondgenootschappen tussen hen.

DE WERELD DOOR EEN INTERSECTIONELE BRIL

We leven in een wereld vol structurele ongelijkheden. Veel te veel mensen krijgen te maken met discriminaties op basis van geslacht, klasse, etnische afkomst, seksuele geaardheid, enzovoort. Al die vormen van ongelijkheid zijn met elkaar verweven en grijpen op elkaar in. De factor 'geslacht' beïnvloedt bijvoorbeeld elk vrouwenleven, maar daaruit volgt niet dat alle vrouwen dezelfde problemen ervaren. Vrouwen zijn onderling immers niet gelijk: door hun sociale achtergrond, etniciteit, seksuele geaardheid, genderexpressie ... verschilt hun positie. Daardoor formuleren ze andere strijdpunten en hebben ze soms verschillende belangen te verdedigen. De Afro-Amerikaanse feministe Audre Lorde verwoordt dit kernachtig als: "There is no such thing as a single issue struggle because we do not live single issue lives." Of: "Een strijd is nooit eenvormig, want onze levens zijn niet eenvormig."

Furia breekt een lans voor een feminisme dat zich bewust is van die meervormigheid. We willen inzicht verwerven in de werking van ongelijkheden. Daarbij is kruispuntdenken of intersectionaliteit een nuttig hulpmiddel. Kruispuntdenken maakt een voorstelling van verschillende 'assen' van ongelijkheid: geslacht, sociale achtergrond, religie, seksuele

geaardheid, fysieke beperkingen... Iedereen neemt op elke as een positie in, aan de maatschappelijk zwakke of sterke (de norm) kant, of ergens tussenin. Wanneer je die assen combineert, zie je een kruispunt van posities, een knooppunt dat zichtbaar maakt hoe diverse ongelijkheden je leven beïnvloeden. Negatief of positief. Vaak is het een combinatie van die twee, en ook de context drukt mee zijn stempel. Denk aan een witte hoogopgeleide werkneemster: de factor sekse kan haar benadelen, bijvoorbeeld wanneer ze het 'glazen plafond' niet kan doorbreken. Op veel andere assen bevindt ze zich evenwel aan de invloedrijke kant van de samenleving. Bij een even hoogopgeleide moslima kan etniciteit in haar nadeel spelen omdat racisme sterk aanwezig is in onze samenleving. Ze vindt moeilijker werk, zeker als ze een hoofddoek draagt, en witte mensen zullen haar vaak neerbuigend behandelen. De eerste vrouw beschikt dus over heel wat meer maatschappelijke voordelen (of privileges) dan de tweede. Die voor- en nadelen bepalen onze maatschappelijke posities en machtsverhoudingen. Onbewust spelen ze mee in onze onderlinge relaties. Daarom willen we er ons als feministen attent op laten maken en voortdurend alert zijn op hoe ze ons handelen beïnvloeden.

BEDENKINGEN BIJ 'DE GELIJKHEID VAN VROUWEN EN MANNEN'

Sinds 2002 waarborgt de Belgische grondwet de maatschappelijke gelijkheid van vrouwen en mannen. Dat is een goede zaak. Minder goed vinden we dat dit gelijkheidsbeginsel meer en meer een abstracte slogan wordt. Ten eerste is gelijkheid in het Westen veel minder een verworvenheid dan die slogan doet uitschijnen. Ten tweede wordt voortdurend gesuggereerd dat alleen 'de westerse cultuur' de gelijkheid van vrouwen en mannen kan verwezenlijken – wat al evenmin klopt. En ten derde herleidt die slogan feminisme tot 'gelijkheid van man en vrouw', terwijl feminisme zoveel meer omvat.

DE VELE GEZICHTEN VAN ONGELIJKHEID IN HET WESTEN

Ons eerste punt is dat er tal van ongelijkheden schuilgaan achter de lofzangen op die zogezegd verworven gelijkheid van vrouwen en mannen. Ook in België is het niet ver zoeken naar cijfers die tonen hoe onvolkomen die gelijkheid is. Van de vrouwen werkt 44 percent deeltijds tegen 11 percent van de mannen. Met andere woorden: stereotiepe rollenpatronen (en dus genderongelijkheid) zijn schering en inslag. De loonkloof in België bedraagt nog steeds 20 percent (op het jaarloon) of 11 percent (op het uurloon) en vrouwen zijn oververtegenwoordigd bij de laagste pensioenen. Vrouwen zijn veel vaker dan mannen slachtoffer van ongewenst seksueel gedrag en geweld (zie ook #MeToo), er zijn de hallucinant hoge verkrachtingscijfers, met acht klachten per dag (en aangiftes zijn het topje van de ijsberg). Een gelijke samenleving?

Er gaapt een kloof tussen de lippendienst aan het nobele principe van de gelijkheid van vrouwen en mannen en de praktijk. Ook bij het beleid. Kijk naar de pensioenmaatregelen die de regering in 2017 nam. Die houden geen rekening met de vaak onderbroken loopbanen van vrouwen, waardoor zij het nóg moeilijker krijgen om een leefbaar pensioen op te bouwen. De betrokken beleidsmakers voelen zich hiervoor geenszins verantwoordelijk, want ze "maken geen onderscheid tussen mannen en vrouwen". Dat klopt voor individuele vrouwen en mannen, maar niet wanneer je ze als groep bekijkt. Het beleid negeert dat vrouwen als categorie sociaaleconomisch minder sterk staan dan mannen en dat ze hierdoor kwetsbaarder zijn bij besparingsmaatregelen.

GELIJKHEID V/M: EEN LOUTER WESTERSE BEKOMMERNIS?

Ons tweede bezwaar is dat gelijkheid wordt voorgesteld als een aspect van één cultuur, met name de westerse. We horen voortdurend dat alleen westerse landen de gelijkheid van vrouwen en mannen (willen) waarborgen en respecteren en dat 'andere culturen' hier maar beter een voorbeeld aan nemen. Zo'n verhaal hanteert twee maten en gewichten. Het erkent dat in de westerse samenleving nog discriminaties bestaan op basis van sekse en gender – de cijfers en feiten zijn bekend –, maar ziet daarin louter overtredingen van individuen en (soms) instellingen. Met de westerse cultuur zouden ze niets te maken hebben. Seksediscriminaties in andere culturen

daarentegen worden net wél als cultuurgebonden voorgesteld. Dat maakt het mogelijk om migratie als een bedreiging voor te stellen: 'hun' waarden en normen zouden 'onze' verworvenheden schaden. Het is een handige framing, die bij heel wat mensen de idee voedt dat de emancipatie van vrouwen van kleur – zeker moslima's – neerkomt op hun gelijkschakeling met witte vrouwen. En dat de emancipatie van deze vrouwen alleen kan slagen door hen te 'bevrijden' van hun cultuur, godsdienst en per definitie onderdrukkende mannen.

Op die manier krijgt 'gelijkheid van vrouwen en mannen' een invulling die Furia niet zint. Omdat ze een onvoltooide en dus onbestaande gelijkheid van vrouwen en mannen in het Westen als norm neemt. En omdat in het spreken over die gelijkheid snel een racistische, anti-migratie en islamofobe toon doorklinkt. Kijk bijvoorbeeld hoe Open VLD-voorzitster Gwendolyn Rutten via een (actieve) wij versus een (passieve) zij emancipatiekloof in elkaar knutselt en daarbij 'de' vrouwenbeweging op het matje roept:

"Feminisme moet opnieuw een mooi woord worden. Ik noem mezelf graag feministe. Op drie generaties tijd hebben wij een enorme afstand afgelegd. Ik ben vandaag voorzitter van wat tot voor kort de grootste machopartij van het land was. Maar we zijn er nog niet. De strijd voor rechten van vrouwen met een migratieachtergrond bijvoorbeeld. Het lijkt wel alsof de vrouwenbeweging die vergeten is. De gelijkheid tussen man en vrouw is niet overal evident, terwijl dat een basisprincipe is in onze samenleving."

HET WESTERSE SUPERIORITEITSDENKEN

De idee van de gelijkheid van vrouwen en mannen als een westerse verworvenheid is een mythe, zagen we. Maar die mythe wordt zo vaak herhaald dat ze geloofwaardig wordt. En zo voedt ze het idee dat het Westen gewoon beter is dan de rest van de wereld.

Dit superioriteitsgevoel creëert gemakkelijk een feel good-bubbel, een context waarin ook feministen zichzelf al eens uitroepen tot de bevrijd.st.ers van de onmondig gewaande 'andere' vrouwen. De woorden van een jonge BV zijn een treffend voorbeeld van deze valkuil:

"Ik had soms medelijden met de moslima's op mijn school: Ik weet dat jij je vrij voelt, en toch denk ik dat je het niet bent. [...] Mocht ik in een moslimgezin geboren zijn, zou ik misschien ook nog geloven, maar dat is niet het geval, dus denk ik nu nogal vaak: allez, laat mij u dan toch bevrijden!"

De onderliggende gedachte is dat het feministische principe van zelfbeschikking alleen in de westerse cultuur kan bestaan. Nochtans bewijzen vrouwen overal ter wereld het tegendeel. De strijd tegen geweld bijvoorbeeld mobiliseert vrouwen overal. In eigen land hielp de feministische beweging vluchthuizen oprichten, kaart het platform Wij spreken voor onszelf (#WSVO) seksueel geweld aan en ontstaan er solidariteitsnetwerken in het zog van #MeToo. In India zet de Gulabi Gang gewelddadige mannen op hun plaats. In Rojava (Syrië) strijdt de Koerdische vrouwenbeweging Kongreya Star tegen vrouwenmishandeling, eremoorden en gedwongen huwelijken. In grote delen van Latijns- en Midden-Amerika eist de beweging #NiUnaMenos dat een einde komt aan het gendergeweld. In Oost-Congo runnen vrouwen centra voor slachtoffers van seksueel geweld. In Turkije eisen vrouwen het recht op om ongestoord op straat te lopen, ongeacht hoe ze zich kleden. Het is een gedeelde strijd, wereldwijd, zoals ook de brede beweging #MeToo aantoont. Vrouwen kunnen daarin bondgenootschappen en solidariteit gebruiken. Ze hebben niets aan redders m/v/x of aan belerende boodschappen.

*Als je hier bent om me te helpen, verspil je je tijd.
Maar als je bent gekomen omdat jouw bevrijding met de mijne is verbonden,
laten we dan samenwerken.*

Lilla Watson, Australisch indigenoos activiste

HET HEDEN WORTELT IN HET VERLEDEN

De neiging om de wereld door een westerse bril te beoordelen en om mensen van kleur in stereotiepe hokjes te duwen (bijvoorbeeld de hokjes 'onderdrukte vrouw' en 'onderdrukkende man') komt voort uit de koloniale tijd met zijn rassentheorieën. Dit verleden heeft tal van sporen nagelaten.

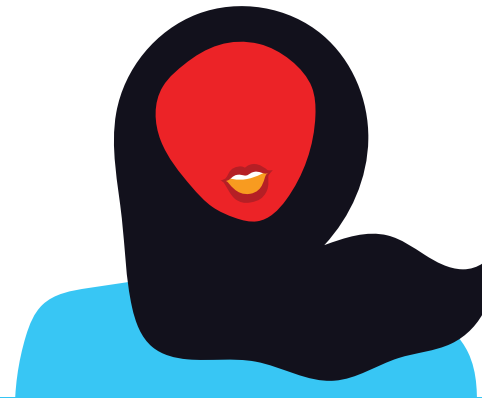
Neem nu die idee dat vrouwen van kleur bevrijd moeten worden van hun onderdrukkende mannen. Er zijn ontegensprekelijk duidelijke parallellen tussen het gedwongen ontsluiten van moslima's door het Franse koloniale bewind in Algerije (jaren 1950) en de idéé-fixe vandaag dat een verbod op hoofddoeken en boerkini's de emancipatie van moslima's ten goede zal komen. De Indiase feministe Gayatri Chakravorty Spivak vat die aloude bevrijdingsmissie pittig samen als: "White men are saving brown women from brown men".

Er is ook een lange traditie van het exotiseren en seksualiseren van 'de Oosterse' en 'de Afrikaanse' vrouw – denk aan de populaire haremschilderijen uit de negentiende eeuw, of de Gangreen-romans van Jef Geeraerts. Ook die traditie leeft vandaag nog, zoals de Nederlandse columniste en schrijfster Anousha Nzume getuigt:

"Het tijdschrift Linda, editie 121, augustus 2014, thema 'safari'. Naast een 'portretserie' over 'de bossen en dieren van Afrika' ook een portretserie over vrouwen met 'Afrikaanse roots'. Titel portretserie: 'Verrukkelijke billen!!'. Je raadt het misschien al, de focus van deze shoot was niet de geportretteerde zwarte vrouw, maar haar billen. Naast deze verlichtende fotoserie waren zwarte vrouwen ook nog het onderwerp verderop in het blad: hoe verschrikkelijk het was voor vrouwen in Congo om verkracht en verstoeten te worden."

Gelijkheid van vrouwen en mannen was alvast géén bekommernis van koloniale mogendheden, ook niet van België. Gekoloniseerde vrouwen dienden allereerst opgevoed tot goede moeders en huishoudsters. En de vrouwenbeweging steunde dit koloniale 'beschavingsproject' in grote meerderheid. Over de rechten van LGBTQ's is een gelijkaardig verhaal te vertellen. In meerdere landen gaat de strafbaarstelling van homoseksualiteit terug op wetten die ooit door koloniale mogendheden werden ingevoerd. Landen die zich nu profileren als gidsland voor LGBTQ-rechten moeten ook hun historische verantwoordelijkheid erkennen. En beseffen hoe recent ze zelf die rechten hebben toegekend.

Wanneer mensen van kleur vragen om stil te staan bij dit verleden, wanneer ze zich verzetten tegen deze machtsverhoudingen en tegen de voortdurende stereotyperingen, oogsten ze onbegrip. De gemotiveerde aanklacht tegen Zwarte Piet bijvoorbeeld wekt vooral wrevel en angst. Alsof die stereotiepe figuur de kern uitmaakt van de Belgische/Nederlandse cultuur. Feministische moslima's die vertellen dat geloof en feminisme voor hen hand in hand gaan, stuiten op hetzelfde onbegrip.

RACISME EN PRIVILEGE: TWEE ZIJDEN VAN DEZELFDE MEDAILLE

Racisme is dieper in onze samenleving doorgedrongen dan we vaak willen erkennen. De cijfers liegen er niet om: mensen met migratieachtergrond hebben structureel minder kans op een job of een job op hun niveau; ze worden in het onderwijs al te vaak georiënteerd onder hun capaciteiten; ze vinden moeilijker een (huur)woning... Ze worden systematisch benadeeld op basis van hun etnisch-culturele afkomst en/of religie. En dan zijn er nog de ranzige boodschappen die via sociale media worden verspreid, al dan niet in verborgen groepen. Altijd weer zijn zij de vreemde, de 'gekleurde ander'. Voor deze groep is hun kleur een nadeel. Voor een andere groep is hun kleur een voordeel: de witte mensen.

Ik werd vaak afgeschilderd als niet intelligent, onbeschoft ook – hallucinant, want ik ben een brave. Dat doet iets met je, constant aangesproken worden op gedrag dat je niet stelt... Als je als zwart meisje over de speelplaats loopt, is er ook altijd wel iets wat je verkeerd doet of draagt.

Een jonge vrouw over haar schoolervaringen, De Morgen 5/9/2017

Leerkrachten hebben zich nooit afgevraagd wat er scheelde. Als een blank kind het slecht heeft, gaan ze meteen vragen: 'Oei, gaan je ouders scheiden? Kunnen we helpen?' Bij mensen zoals ons denken ze: die zijn gewoon dom.

Een jonge man over zijn schoolervaringen, De Morgen 5/9/2017

'Wit' is voor velen een lastige term, en dat is ook de bedoeling. 'Meer dan 'blank', dwingt 'wit' om stil te staan bij de grote ongelijkheid tussen mensen die zelden of nooit met hun etnisch-culturele achtergrond of 'kleur' worden geconfronteerd en mensen die dat voortdurend te beurt valt. Mensen van kleur wezen witte mensen erop dat hun afkomst hen bevoordeelt. En dat ze zich daar zelden van bewust zijn net omdat die afkomst zo vanzelfsprekend is. Ze zijn toevallig met dat kleurprivilege geboren en hebben er dus geen schuld aan. Zich bewust worden van dat voordeel kan evenwel een pijnlijk proces zijn. Het is inderdaad niet gemakkelijk om te zien dat je als witte vrouw met een 'Vlaamse naam' bevoordeeld bent (niemand zal je bijvoorbeeld vragen waar je zo goed Nederlands hebt geleerd), terwijl je achtergesteld bent als vrouw in een mannenmaatschappij, als werkneemster in een precaire job, als sollicitante met een beperking, enzovoort.

De privileges van witte mensen ten opzichte van mensen van kleur zijn niet de enige. Dezelfde assen van ongelijkheid en discriminatie waarover we het al hadden zijn ook assen van privileges. Mannen zijn geprivilegieerd ten opzichte van vrouwen; mensen die het economisch goed doen zijn geprivilegieerd ten opzichte van mensen in armoede; hetero's ten opzichte van holebi's... Een greep uit lijstjes die dat verhelderen:

MANNEN

- kunnen er redelijk zeker van zijn dat ze iemand van de eigen sekse zullen ontmoeten wanneer ze naar 'de verantwoordelijke leidinggevende' vragen. Hoe hoger in de hiërarchie die persoon staat, hoe zekerder ze hiervan kunnen zijn.
- oogsten lof wanneer ze gewoon voor hun kinderen zorgen, en al helemaal voor alleenstaand vaderschap.

HETERO'S

- kunnen er vrij zeker van zijn dat hun omgeving zich op zijn gemak voelt bij hun seksuele geaardheid.
- kunnen hand in hand over straat lopen met hun partner en publiekelijk kussen zonder indringende blikken of geweld te moeten vrezen.

MENSEN UIT DE MIDDENKLASSE

- moeten nooit bewijzen dat ze 'respectabel' zijn.
- krijgen de boodschap dat hun carrière en sociale status hun eigen verdienste zijn.

WITTE MENSEN

- zien in de media vooral mensen van de eigen etnische groep, in een brede waaier van rollen.
- kunnen ervan op aan dat hun kinderen studiemateriaal krijgen waarin hun witte etniciteit de overhand heeft.
- kunnen pleisters, gehoorapparaten, panty's enzovoort kopen in een kleur die bij hun huid past.
- kunnen met volle mond praten - of andere beleefdheidsregels overtreden - zonder dat anderen dat aan hun etnische herkomst/cultuur toeschrijven.

En telkens zijn ook de kruispunten van belang. Binnen de middenklasse zijn vooral witte mensen respectabel. Bij de mannen krijgen vooral hoogopgeleide vaders lof voor betrokken vaderschap. Bij de witte mensen zullen vooral hetero's zichzelf herkennen in tv-personages...

Wie bereid is te zien hoe onderdrukking werkt, leert de mechanismen snel herkennen. Je ziet hoe de inbreng van mensen van kleur niet erkend wordt als even deskundig, even wetenschappelijk en 'neutraal', even kritisch of even artistiek als die van witte mensen. Toen onderzoekster Dounia Bourabain (VUB) in 2017 vaststelde dat winkelbedienden het meest behulpzaam zijn voor witte mannen en het meest wantrouwig ten aanzien van gekleurde mannen, werd haar studie in twijfel getrokken. Omdat zij 'van allochtone origine' was, kon ze zogezegd niet objectief zijn. Witte dominante groepen bepalen ook welke 'gekleurde' stemmen gehoor krijgen en mogen meedoen. Niet toevallig krijgen Assita Kanko, Zuhail Demir en Darya Safai, die een seculier emancipatiemodel omarmen, meer gehoor dan menig moslimfeministe die er een andere visie op na houdt.

Op het moment dat ik ook wou bepalen waarover te spreken, namelijk over hetzelfde als alle andere gasten in dat programma, over de dingen waar je professioneel of artistiek mee bezig bent, was het niet langer interessant. Voor haar [de journaliste] was ik niet interessant omdat ik een schrijfster en een juriste ben, ik was interessant als vertegenwoordigster van een bruine minderheid.

Auteur Rachida Lamrabet over een journaliste die haar polste voor een radio-interview, Zwijg Allochtoon, p. 131

Pas wanneer witte feministen bereid zijn om meer te doen dan discriminatie en ongelijkheid aan te klagen en zich ook openstellen voor de inzichten van feministen van kleur, is samenwerking op voet van gelijkheid en wederkerigheid mogelijk. “Een omkering van de blikrichting” is daarbij een zinvolle methode: “dat je met een blik van een buitenstaander naar jezelf kijkt, naar je eigen cultuur, naar jouw eigen identiteit, waardoor je ook de positie van de ander in zijn of haar eigenheid kunt zien.”

Maria Grever, hoogleraar geschiedenis Erasmus Universiteit Rotterdam, *Historica*, 2018, 1, p. 16.

FEMINISTEN HEBBEN ALLEMAAL EEN KLEUR

Als feministen moeten we erkennen dat we vooralsnog allemaal een kleur hebben. We moeten inzien dat de machtsongelijkheden die samengaan met kleur ook het feministische denken en handelen beïnvloeden. Feminisme is niet per definitie vrij van racistische vooroordelen en superioriteitsideeën. Ook feministen moeten – zowel individueel als in organisaties – plaats maken voor en luisteren naar de stemmen die minder of weinig worden gehoord, en dit perspectief meenemen in hun feministisch handelen. Voor activiste Marian Boelsma komt het neer op:

“een leven lang leren, een leven lang bewust worden, een leven lang van strijd en veranderen. Het betekent dat je jezelf voortdurend moet afvragen of het sluipende vergif van racisme niet bij je is binnengedrongen. Het is geen kwestie van een goed gevoel, maar van toewijding en actie. Geen liefdadigheid, maar actieve solidariteit waarin de zwarte mensen en mensen van kleur leidend zijn.”

Het is normaal én wenselijk dat er vele verschillende en zelfs tegengestelde feministische stemmen en ideeën zijn over ongelijkheid en diversiteit (en tal van andere kwesties). Niet iedereen heeft immers dezelfde prioriteiten of bekommernissen. Het is voor de feministische beweging een sterkte wanneer ze plaats ruimt voor die verschillen en tegenstellingen – en het zo opneemt voor alle vrouwen. Daarom ziet Furia muziek in bell hooks' visie op feminisme: “Feminisme als een beweging die seksistische onderdrukking een halt wil toeroepen, richt onze aandacht op systemen van dominantie en de verstrengeling van seksuele, etnische en klassenonderdrukking.”

Hier volgen de kernwaarden voor een brede feministische beweging volgens Furia:

- Zelfbeschikking en gelijkwaardigheid: het vertrekpunt van feministische actie is dat vrouwen – ook transvrouwen – zelf uitmaken waaruit hun onderdrukking en hun bevrijding bestaan en zelf bepalen hoe zij hun strijd aanpakken.
- Bevrijding van alle vrouwen als leidraad: de belangen van de minst geprivilegieerden opnemen.
- Een maatschappijkritische ingesteldheid die de structurele oorzaken van ongelijkheid en vrouwenonderdrukking analyseert en via kruispuntdenken de verwevenheid van seksisme, racisme en klassenonderdrukking blootlegt, zowel binnen de eigen samenleving als wereldwijd.
- Onderlinge solidariteit met alle vormen van verzet tegen onderdrukking.
- Een houding van openheid, luisterbereidheid, dialoog en debat ten opzichte van de meerstemmigheid binnen het feminisme.
- Een bewuste omgang met de machtsongelijkheden tussen witte vrouwen en vrouwen van kleur als een onmisbaar element voor samenwerking en voor frontvorming tegen een systeem dat privileges aan een minderheid toebedeelt maar profiteert van de meerderheid.
- Evenwaardigheid van de inzichten, kennis en ervaringen van alle vrouwen, inclusief queers.
- Oog hebben voor gemeenschappelijke vrouwonderdrukkende mechanismen in uiteenlopende (culturele) contexten.
- Een continue dialoog, te voeren op voet van gelijkheid en solidariteit.

ENKELE LEES- EN KIJKSUGGESTIES

Rachida Aziz, Niemand zal hier slapen vannacht, EPO 2017

De Brusselse activiste Rachida Aziz beschrijft hoe ze als veelzijdige vrouw, ondernemster, modeontwerpster en activiste toch steeds in een hokje wordt geplaatst. Ze beschrijft op beklijvende wijze de impact van racisme, discriminatie, seksisme en homofobie.

Sunny Bergman, Wit is ook een kleur, 2016

De feministische en antiracistische documentairemaakster Sunny Bergman gaat na in deze reportage hoe witheid de perceptie en het denken van witte mensen kleurt. Ze onderzoekt waarom veel witte mensen zich verongelijkt voelen als het over wit privilege gaat.

Gratis te bekijken op de website van de Nederlandse publieke omroep:

<https://www.vpro.nl/programmas/2doc/2016/wit-is-ook-een-kleur.html>

Naima Charkaoui, Racisme. Over wonden en veerkracht. EPO, 2019

ella vzw, Kruispuntdenken in de praktijk, 2014

Ella ontwikkelde een naslagwerk voor iedereen die in de praktijk aan de slag wil met kruispuntdenken of intersectionaliteit. De handleiding legt uit wat intersectionaliteit precies is en waarin het verschilt van benaderingen zoals gelijke kansen en diversiteit. Ze bevat concrete tips en tricks.

De ella-brochure is gratis te raadplegen via de ella-pagina: <http://www.ellavzw.be/sites/default/files/Handleiding%20Intersectionaliteit%20ELLA%20VZW.pdf>

Philomena Essed, Alledaags racisme, Van Gennep BV uitgeverij, 2017

Essed (professor Critical Race, Gender & Leadership Studies aan de Antioch University) deed al in de jaren 1980 onderzoek naar de ervaringen van zwarte Nederlandse vrouwen in de omgang met witte Nederlanders op het werk, in de zoektocht naar een huis en in contact met burens. Ze detecteerde terugkerende, racistische patronen die leidden tot vooroordelen en effectieve discriminatie. Het boek dat ze daar in 1984 uit puurde verscheen in 2017 in het Nederlands, met een extra hoofdstuk over 'entitlement racism', of racisme dat gerechtvaardigd wordt door de vrijheid van meningsuiting.

Op de website van KifKif verschenen de laatste jaren een aantal interessante artikelen over intersectioneel en inclusief feminisme. Aanraders zijn onder meer:

- Nella van den Brandt, Chia Longman en Sayira Maruf, 'Feminisme is voor iedereen. Seksisme én racisme tegengaan', 2013
<http://www.kifkif.be/actua/feminisme-is-voor-iedereen-seksisme-en-racisme-tegengaan%E2%80%A6>
- Evelien Geerts, Nella van den Brandt en Fatma Arikoglu, 'Naar feministische, antiracistische kritiek op en perspectieven via het kruispuntdenken', 2013
<https://kifkif.be/cnt/artikel/naar-antiracistische-feministische-kritiek-en-perspectieven-het-kruispuntdenken-1391>
- Evelien Geerts, Nella van den Brandt en Merel Terlien, 'Het belang van intersectioneel feminisme in postfeministische, superdiverse tijden', 2016
<http://www.kifkif.be/actua/visietekst-summer-school-het-belang-van-een-intersectioneel-feminisme-in-postfeministische-sup>

Rachida Lamrabet, Zwijg allochtoon, EPO, 2017

Een krachtig essay van juriste en schrijfster Rachida Lamrabet dat de machtsongelijkheid tussen witte en niet-witte mensen in onze samenleving aan de kaak stelt.

Anja Meulenbelt, Feminisme. Terug van nooit weggeweest, EPO, 2017

Het Nederlandse feministische boegbeeld Anja Meulenbelt stelt in dit boek dat sociale bewegingen verschillende identiteiten en hun deelstrijden nooit los van elkaar kunnen loskoppelen. Feminisme kan voor haar om die reden enkel en alleen maar intersectioneel zijn.

Anousha Nzume, *Hallo witte mensen*, Amsterdam University Press, 2017
Dit is een toegankelijke, prikkelende en bij wijlen humoristische inleiding in wit privilege. Het boek is doordeseemd met concrete voorbeelden en persoonlijke verhalen. Het persoonlijke is daarbij steeds gekaderd in de historische en hedendaagse Nederlandse maatschappelijke context.

Olivia U. Rutazibwa, *Het einde van de witte wereld*, EPO, 2019
Een oproep tot dekolonisatie van een geëngageerde doctor in de politieke wetenschappen. Rutazibwa maakt inzichtelijk dat de denkkaders die de kolonisering mogelijk, aanvaardbaar en onzichtbaar maakten, gewoon verder leven.

Vamba Sherif en Ebissé Rouw, *Zwart. Afro-Europese literatuur uit de Lage Landen*, Atlas Contact 2018
Een bundel van fictie- en non-fictieverhalen van overwegend vrouwelijke zwarte auteurs uit België en Nederland. De verhalen vertrekken steeds vanuit een zwart perspectief in een overwegend witte wereld.

Gloria Wekker, *Witte onschuld*, Amsterdam University Press, 2017
De Nederlandse academica Gloria Wekker probeert de paradoxale houding van veel Nederlanders ten aanzien van racisme te ontrafelen. Enerzijds roepen discussies over ras en racisme veel passie en woede op, tegelijkertijd wordt het bestaan van ras en racisme in alle toonaarden ontkend.

Furia
FEMINISTISCH
KRITISCH & SOLIDAIR